

HRVATSKI AUTOMOBILNI LIST

»L' AUTOMOBILISTE CROATE«

OFICIJELNI LIST I. HRVATSKOGA AUTOMOBILNOGA KLUBA.

IZLAZI SVAKOGA 1. U MJESECU. — PREDPLATA IZNOSI 12 K GODIŠNJE.

UREDNIK: FERDINAND PAJAS.

UREDNIČTVO I UPRAVA: ZAGREB, PRILAZ 50/II. TELEFON 17-90.

I. HRVATSKI AUTOMOBILNI KLUB.

Predsjednik: Dioniz barun Hellenbach, podpredsjednik: arh. Vjekoslav Heinzl, tajnik: Ferdinand Pajas, blagajnik: Herman Wrastil. Odbor: Ferdinand Budicki, Milan grof Kulmer, Miroslav grof Kulmer, Gustav vitez Pongratz, Ljudevit pl. Raizner, Fran Aurel pl. Türk. Optiran član: Antun Bertani. Revizori: Vilim Haupt, Ljudevit Schlik.

Sportska komisija: Ferdo Budicki, Dragutin Heinzl, Vladimir Junovicz.

Tajništvo: Prilaz 50/II., telefon 17—90. Uredovni satovi svaki dan od 2—4 poslije podne. Svi se listovi šalju na tu adresu, a novac blagajniku: Herman Wrastil, Ilica 15.

Klubske prostorije: Hotel „Royal“, Ilica 44.

Sastanak članova i klubska večera svakog prvog petka, a odborske sjednice svakog trećeg petka u mjesecu.

Članovi plaćaju: upisninu K 10, članarinu: redoviti K 25, a podpomažući K 10 godišnje. Doživotni članovi plate K 500, a utemeljitelji povrh redovite godišnje članarine još i prinos od K 200. — Prijave novih članova prima tajnik.

Iz odbora: Dne 18. lipnja održana je sjednica odbora, na kojoj je tajnik izvjestio, da je kr. zem. vlada ukinula pijacovinu za

automobile u Senju (o čem još i posebno izvješćujemo).

Kr. kotarska oblast u sv. Ivana Zelini zamolila je I. Hrv. automobilni klub za oznaku mjesta, gdje bi se u području tog kotara imali postaviti međunarodni znakovi: Zaključuje se, da se ti znakovi, oznaka „S“ postave s obe strane t. zv. Glibokog jarka, na početku samog mjesta s jedne i s druge strane, te pred zavojem kod crkve u smjeru iz Zagreba prema Novom Marofu.

U foyeru Grand Hotela de l' Europe u Salzburgu postaviti će se mramorni stup, na kom će uz plakete svih najuglednijih automobilih klubova bit smještena i plaketa „I. hrvatskog automobilnog klub“.

Najviše se pak razpravljalo o pripravama za klusku utakmicu, što će se održati 12., 13. i 14. rujna o. g. na etapama:

I. Zagreb-Celovac;

II. Celovac-Trst;

III. Trst-Zagreb.

O tom izvješćujemo u posebnom članku. Kao novi članovi kluba primljeni su: Kao redoviti članovi: Dr. Viktor Hiršl, liječnik, Zagreb i Vladimir Arko, veletržac Zagreb;

Kao podpomažući član Pavo Peručić, ljekarnik Opatija.

Maltarina u Senju — ukinuta.

Zastupstvo grada Senja uvelo je zaključkom svojim od 6. svibnja 1914. promjenu cijenika i propisnika za pobiranje gradskih daća u slobodnom i kr. gradu Senju, kojom je ustanovljeno, da se od svakog automobila, koji stane ili prodje kroz grad Senj imade platiti **svaki dan** pijacovina od 1 krune.

Čim je predsjedništvo „I. Hrvatskog automobalnog kluba“ saznalo za taj zaključak, stvoren je u sjednici odbora zaključak, da se „I. Hrvatski automobalni klub“ obrati posebnom predstavkom na vis. kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vladu s molbom, da se ta pijacovina ukine.

Taj je zaključak i proveden, te vis. kr. zem. vladi podnesena predstavka, kojom se upozoruje na štetne posljedice takovih maltarina, pijacovina i sličnih podavanja, a napose s obzirom na promet stranaca. U drugim krajevima se daju strancu razne pogodnosti samo da što dulje ostane u dotičnom gradu

ili mjestu, a u Senju obratno. Ondje vele strancu: bježi! Ili plati za svaki dan boravka globu — oni vele pijacovinu od 1 krune!

Čudna bi zaista morali o nama suditi stranci, koje zovemo da nam razgledaju Plitvička jezera, no na put im postavimo zamke u obličju takovih maltarina.

Sve je to uvažila i kr. zem. vlada, te spomenuti zaključak nije odobrila napose s toga razloga, što se prema već od prije odobrenom cjeniku može „pijacovina“ ubirati samo od takovog voza (automobila), na kojem se radi prodaje uvažava kakova roba u gradsko područje ili koji dolazi na pijacu (vašarište-sajam).

Prema tome ne imade se ubirati pijacovina od automobila, koji ne dolazi na pijacu, već samo kroz grad prolaze.

O tome je kr. zem. vlada obavijestila i „I. Hrvatski automobalni klub“.

Ovogodišnja utakmica I. H. A. K-a.

Kako smo već izvijestili, priređuje I. Hrvatski automobalni klub i ove godine utakmicu, za koju je u zadnjoj odborskoj sjednici izrađena ova osnovna ustanova:

1. I. Hrvatski automobalni klub priređuje dne 12., 13. i 14. rujna 1914. utakmicu za automobile, tjerane benzinom i benzolom.

Start je 12. rujna 1914. u Zagrebu, a utakmica se dieli u tri etape i to: I. Zagreb-Celovec (u Mariboru 1 uru obvezatna stanka); II. Celovec-Trst (obvezatne stanke: 1/2 sata na Predil-sedlu, a 1/2 sata u Gorici); III. Trst-Zagreb (obvezatna stanka 2 sata u Ljubljani).

2. Kod utakmice mogu učestvovati svi članovi I. Hrv. automobalnog kluba sa običnim automobilima bez posebne konstrukcije, koji su u skladu sa ovim ustanovama.

3. Upravljeti mogu kod utakmice automobilima osobe, koje imadu propisanu voznu izkaznicu.

4. Kod automobila sa manjim sadržajem valjaka od 1 1/2 l. imadu biti 2 mjesta i to za upravljača i kontrolora, kod onih pak, kojima je sadržaj valjaka veći od 1/2 l., imade biti

mjesta za 4 osobe, uračunavši upravljača i kontrolora. Težina svake osobe sa prtljagom određena je sa 90 klg., te će se mjesto svake osobe, koja fali u kolima, obteretiti auto sa tolikim balastom (pjeskom u vreći). Isto će se učiniti kod automobila sa 2 sjedala, ako im je sadržaj valjaka veći od 1 1/2 l.

Sadržaj valjaka računa se po ovoj formuli:

$$(\text{Broj valjaka} \times \text{stapaj} \times \text{provrt})^2 \times \frac{\pi}{4} =$$

$$\text{N. pr.: } (4 \times 130 \times 85)^2 \times \frac{3.14}{4} =$$

5. Automobili imadu biti opremljeni sa 2, 3 ili 4 sjedala, obične putne karoserie (Tourrenkarosserie) sa čvrstim štitnicima stupnicama, svjetiljkama, reflektorima te trubljom. Pokusne karoserie nisu dozvoljene.

6. Motor imade biti pokriven običajnim pokrovom, pod kojim se imade nalaziti plinovnik i magnet i to tako, da se do njih ne može bez otvaranja pokrova, koji imade biti providjen rupama za stavljanje zapora (Plombe).

Do plinovnika smije doseći učestnik samo kod starta u prisutnosti kontrolora i to kroz posebni u tu svrhu uredjeni otvor.

Utakmica kroz Karpatе godine 1914.

razvila se u

pobjedničko slavlje

Tauril-Pneumatika.

Od 26 počasnih nagrada dobiveno je 16 počasnih nagrada na

Tauril-Pneumatiku.

Najveće odlikovanje

počastni dar Nj. ces. i kralj. Visosti nadvojvode JOSIPA
kao jedina Team-nagrada

podijeljena je Benz-Teamu na Tauril-pneumatiku.

Pneumatik-počastni dar za kola, koja će imati **najmanje pneumatik-defekata**, darovan po grofu Aleksandru Andrassyu, predsjedniku kr. ug. automobilnog kluba, dobio je gosp. **Eugen Heger** (Austro-Daimler) na **Tauril-pneumatiku bez defekta.**

Daljnje počastne nagrade dobili su na Tauril-pneumatiku:

Hans Niebel (Benz) počastni dar ministarstva unutarnjih posala na	Tauril-pneumatiku	Jean Pfanz (Benz) počastni dar županije Bor- sod na	Tauril-pneumatiku
Jean Pfanz (Benz) počastni dar glavnog grada Budimpešte na	Tauril-pneumatiku	Walter Delmar (Benz) počastni dar aradskih au- tomobilista na	Tauril-pneumatiku
Walter Delmar (Benz) počastni dar Ugarske gumi- tvornice d. d. na	Tauril-pneumatiku	Viktor Köver (MAG) počastni dar gdjice. Jean- nette Pásztélyi na	Tauril-Pneumatiku
Viktor Köver (MAG) počastni dar szebenske žu- panije na	Tauril-pneumatiku	Hans Niebel (Benz) Tauril- Cup na	Tauril-pneumatiku
Supruga dr. Romana Froh- nera (Mercedes), počastni dar grofa Mirka Karolya na	Tauril-pneumatiku	Fritz Höcker (MAG) počastni dar Budimpeš- tanskog automobilnog dru- štva na	Tauril-pneumatiku
Fritz Höcker (MAG) počastni dar baruna Al- berta Banfy-a na	Tauril-pneumatiku	Fritz Chrambach (Opel) počastni dar generalnog konzula Fr. Kienastajr. na	Tauril-pneumatiku
Hans Niebel (Benz) počastni dar županije Be- reg na	Tauril-pneumatiku	Hans Niebel (Benz) počastni dar kr. ug. auto- mobilnog kluba na	Tauril-pneumatiku

Nadalje: 6 zlatnih plaqueta, 6 Vermeille-plaqueta, 1 srebrna plaqueta, 6 brončanih plaqueta
na Tauril-pneumatiku.

TAURIL-PNEUMATIK d. d., Budimpešta VI. Mozsar utca 9

Brzjavni: Pneutautil.

(kraj Fövarosi orfeja).

Telefon 99-02, 76-02.

7. Otvor hladnika takodjer mora imati rupe za stavljanje zapora.

Kod automobila, kojima nije sadržaj valjaka veći od $1\frac{1}{2}$ l. smije se na svakoj etapi voda jedan put nadopuniti, ali i to jedino za vrijeme obvezatne stanke.

8. Pričuvna sprema za vodu nije dozvoljena.

9. Ciev za izgaranje plinova (Auspuff) smije se otvoriti u koliko je to naredbom kr. zem. vlade dozvoljeno.

10. Učestvovati mogu kod utakmice samo takovi automobili, koji su izpitani po strukovnom povjerenstvu, te imaju redni broj.

11. Nadpis tvrdke i tvornice smije biti samo u običajnoj formi, a svaka je druga reklama zabranjena.

12. Za vrijeme cijele utakmice smiju se bilo kakove radnje i popravci (staviti motor u gibanje, uljiti, popravljati) samo u prisutnosti onoga kontrolora obaviti, koji je taj dan tom automobilu dodieljen. Prije no što se koji takav posao počne, ima se kontroloru reći svrha te vrijeme, kada je započet i završen, a kontrolor će sve to unesti u kontrolnu knjigu. Sve te popravke osim iznimno punjenja benzina, ulja i vode, smije obaviti samo upravljač i chauffeur, te uporabom samo onih stvari, što ih imaju u automobilu. Tko protivno uradi, biva izključen od daljnjeg učestvovanja utakmice.

13. Svako jutro prije izlaza iz garaže dozvoljava se 1 minuta, da se motor stavi u gibanje. Svaka daljnja makar i započeta minuta uvjetuje 1 kaznenu točku. U obće se kod svih ustanova započeta jedinica vremena računa kao ciela.

14. Punjenje benzinom, uljenje i popravci, zatim nadomještenje pričuvnih guma, smije se obaviti samo na koncu svake etape u dotičnoj garaži, te je za taj posao određeno 30 minuta. Radno vrijeme i sam rad smatra se početim onim časom, čim je vozač preuzeo benzin i ulje. Traje li radno vrijeme dulje, to se za svakih 5 minuta ubilježi 1 kaznena točka, a te se kaznene točke i onda ubilježe, ako momčad nakon minulih 30 minuta ne ode iz garaže. Odprema i doprema prtljage, te montiranje rezervnih guma, ne računa se u radno vrijeme.

Kod punjenja benzina, ulja i vode, mogu i drugi pomoći.

15. Nakon što su obavljene popravci, te napunjeni reservoiri sa benzinom, uljem i vodom, stavit će se na pokrov i otvor zapori, koji imaju ostati neoštećeni sve do sljedeće etape. Za svaki oštećeni zapor ubilježi se 10 kaznenih točaka.

16. Za trajanja pojedine etape ne smije se osim za obvezatne stanke (Zwangsrast) nabaviti benzin i ulje, jer se u takovom slučaju ubilježi 5 kaznenih točaka.

U kola, koja radi premalenog reservoira ne mogu prevaliti cijelu etapu jedanput napunjenim reservoirom, smije se u obvezatnoj stanci nadopuniti reservoir onim benzinom i uljem, što se nalazi od početka etape u rezervnoj posudi u kolima.

17. Sportska komisija određuje prosječno maksimalno i minimalno vrijeme, u kojem moraju automobili dotične kategorije stići na cilj dotične etape. Svakih 5 minuta razlike — prerano ili prekasno — znači po 1 kazn. točku.

U slučaju nepovoljnog vremena i kojeg drugog važnog razloga može jurija produljiti vrijeme vožnje pojedinih etapa.

18. Popravci u jutro prije starta ili za trajanja etape, kazne se za svaku minutu sa 1 točkom.

19. Nadopunjivanje hladnika vodom za trajanja etape, osim za vrijeme obvezatne stanke (vidi točku 7.), kazni se svako nadolievanje sa 10 točaka.

20. Stane li motor, ali se u roku od 1 minute i opet stavi u gibanje ne ubilježi se ništa, nu za svaku početnu daljnu minutu ubilježi se 1 točka.

21. U mjestima i gradovima zabranjeno je pretjecati, a tko se o tu ustanovu ogriješ, biva izključen od utakmice. Izvan mjesta, na otvorenoj cesti dozvoljeno je pretjecati, ako to kontrolor prednjih kola dozvoli, inače se kazni sa 1 točkom.

22. Za izmjenu pneumatika kod snimivih kotača i obruča, dozvoljeno je dnevno po $1\frac{1}{2}$ sata, a $2\frac{1}{2}$ sata za obične kotače. Pneumatike za pričuvu može vozač sa sobom već spremne dopremiti, ali i u garaži na cilju ili prije izmjeniti za snimive kotače i obruče.

Ta se izmjena može obaviti ili prije starta ili za vožnje i za to upotrijebljeno vrijeme odračuna se od vožnje. Nu traje li to više od 1 sata, to se kazni kod vanjskog pneumatika svakih 5 minuta, a kod nutarnjeg svakih 10 minuta sa po jednom točkom.

23. Za vožnje smiju se imati u pričuvu najviše po 3 pričuvna kotača ili snimiva obruča (Abnehmbarè Felge); ali se na njih smiju stavljati novi pneumatiki samo prije starta ili za vrijeme vožnje, nu tada mora automobil stati uz rub ceste, motor ali mora raditi, inače se ubilježe kaznene točke prema prijašnjim §§-ima.

24. Pristup u garažu dozvoljen je samo momčadi učestnika, kontrolorima, članovima jurije i športske komisije. Momčadi je dozvoljeno rabljene pneumatike sa sobom ponesti i u jutro ih izmjenjene donesti.

25. Pukne li što na automobilu ili se inače oštetiti u toliko, da bilo i kako ugrožava sigurnost vozača i suputnika, ima to vozač s mjesta prijaviti kontroloru i vožnju tek tada nastaviti, kada je oštećeni dio popravljen ili izmjenjen, inače se dotični automobil izključuje od daljnje utakmice.

Popravak zavora ne kazni se, nu mora se prijaviti kontroloru.

26. Izključuju se nadalje od utakmice oni automobili, kojima:

- a) momčad teško prekrši ove ustanove;
- b) momčad udje u garažu za vrijeme, dok to nije dopušteno;
- c) momčad kuša izigrati ustanove;
- d) učestnik, koji vlastitom krivnjom prouzroči tešku ozledu koje osobe, i
- e) ako vozač hotimice skrene sa ceste, određene za utakmicu.

34. Uspjeh utakmice proglašiti će se u petak dne 18. rujna u 8 sati na večer, kojom će se zgodom i nagrade radieliti.

35. U svim sporovima, prigovorima i u obće u svem odlučuje sudački odbor bez kakova priziva.

36. U slučaju, da se o rezultatu utakmice ili o pojedinim njenim dielovima priobće u javnosti krive viesti ili reklame, to će sudački odbor: 1. bude li to prije proglašenja uspjeha, dotičnog učestnika izključiti od utakmice; 2. bude li to poslije proglašenja uspjeha,

brisati će ga iz listine nagradjenih i to javno u novinama objelodaniti.

37. Razjašnjenja mogu se preko kojeg člana odbora zatražiti samo od športskog odbora. Protesti se mogu uložiti u roku od 24 sata, iza kako se saznalo za dotičnu okolnost, ili 12 sati nakon proglašenja rezultata i to pismeno preko kojeg člana sportskog odbora. Protestu se imade priložiti svota od 50 kruna, koja se vraća, ako je protest uvažen, inače pripada klubskoj blagajni.

38. Prijave se imadu predati kod I. Hrv. automobilnog kluba u Zagrebu na ruke blagajnika. Uz prijavu se imade priložiti izpunjena tiskanica i uložak od 25 kruna.

39. Svaki učestnik jamči za svaku eventualnu štetu, koju bi za trajanja utakmice skrivio.

40. Prijave se imadu predati do 15. kolovoza 1914. do 6 sati po podne; naknadne prijave primaju se do 31. kolovoza 1914. u 6 sati po podne uz dvostruki uložak.

41. Uložci se vraćaju samo, ako se utakmica ne održi.

42. Predajom prijave izjavljuje svaki učestnik, da su mu sve ustanove poznate i da će se pokoravati, kako ovima, tako i svim ostalim odredbama športskog odbora.

43. Vodstvo utakmice imade pravo ove ustanove po potrebi promjeniti.

44. Utakmica se ne održaje jedino tada, ako ju oblasti ne dozvole ili ako se ne prijavu barem 10 učestnika.

Do sada su stigle ove prijave za učestvanje:

Dioniz barun Hellenbach (Dürkopp 100 × 130);

arh. Vjekoslav Heinzel (Opel 84 × 118);

Ljudevit pl. Raizner (Turicum);

Rudolf Gilić (Fiat 80 × 130);

ing. Dragutin Heinzel (Wanderer);

Vladimir Junovicz (Metallurgique)

Miroslav grof Kulmer (Studebacker);

Filip vitez Olschbauer (Fiat 80 × 100);

Josip Seidel (Puch);

Herman Wrastil (Opel 80 × 130);

Franjo barun Offenfels (Austro-Daimler).

Za točniju uputu članova priobćujemo ovdje podatke o smjeru vožnje, te udaljenostima u kilometrima.

Prva etapa: Start je u Zagrebu, te učestnici voze smjerom: Podsused 11'8, Bistra doljnja 10'6, Sv. Križ začretje 29'5, Krapina 8'4, Gjurmanec 5'1, Macelj 6'5, Rogatec 6'9, Rogatec-Slatina 5'5, Poličane 10'11, Hölldorf 9., Slov. Bistrica (Wind. Feistritz) 14, Slivnica (Schleinitz) 8'4, Maribor 1'6, (Obvezatna stanka) Zellnitz 13, St. Oswald 13, Mahrenberg 17, Hohenmauthen 4, St. Magdalena 11'8, Unter Drauburg 5'4, Lawamünd 9'2, Ruden 17'2, Völkermarkt 11'9, Klein Venedig 12'3, Rain 5'8, Celovec 8'8. Ukupno 256'6 kilometara.

Druga etapa: Celovec-Pöltschach 14, Velden 7'8, Seebach 14'3, Bjelak (Villach) 3'4, Riegersdorf 10'7, Arnoldstein 5'7, Thärl 4'6, Treviža 9'5, Raibl 8'9, Predil 3'1 (Istarska granica 1/2 sata obvezatna stanka), Flitsch 14, Srpenica 8, Karfreit 13'5, Woltschach 1'5, Gorica 34'5 (obvezatna stanka 1/2 sata), Devetaki 10'5, Selz 7'3, Tržić (Monfalcone) 0'9, Duino 7'7, Nabrezina 7, Prosecco 6'8, Trst 8'7. Ukupno 202'4 kilometara.

Treća etapa: Trst-Sessana 16'9, granica austrijskog primorja 9, Senožeće 3'2, Prāwald

5'8, Postojna (Adelsberg) 13, Spodnja Planina 9'7, Kauze (Kaule) 9'7, Unter Loitsch 4'6, Gor. Ljubljana 10'8, Ljubljana 19'4 (obvezatna stanka 2 sata), Rudnik 5'5, Škofelca 4'8, St. Marein 4'6, Weizelburg 12, Rodockendorf 11, Treffen 14, Hönigstein 9'4, Rudolfovo (Rudolfswerth) 10, Unter Nassenfeld 10'5, Skt. Bartelmä 6, Landstrasse 7'5, Zvikle 10, Munkendorf 4, Brežice (Rann) 1'7, Dobova 6'5, hrvatska granica 2, Zaprešić 10'7, most preko Krapine 2'8, Podsused 2'5, Zagreb 11'8. Ukupno 243'1 kilometra.

*

Iznesli smo evo sve glavnije momente o toj utakmici, za koju se je već prijavio liep broj učestnika, a nadamo se, da će se još mnogi prijaviti. Etape su tako razdijeljene, da ih lako i slabija kola svladaju, a put vodi kroz krajeve, koji su romantičnošću glasoviti. Osim toga držimo, da se tu radi i o renome-u I. Hrvatskog automobilnog kluba. On si je već dosadanjim svojim priredbama znao pribaviti ugled pred stranim automobilistima, koji su dolazili u Hrvatsku. Sada pak svi mi moramo nastojati, da u što impozantnijem broju istupimo pred strani svet.

Budimo sportaši automobiliste ne samo na papiru već i na volantu!

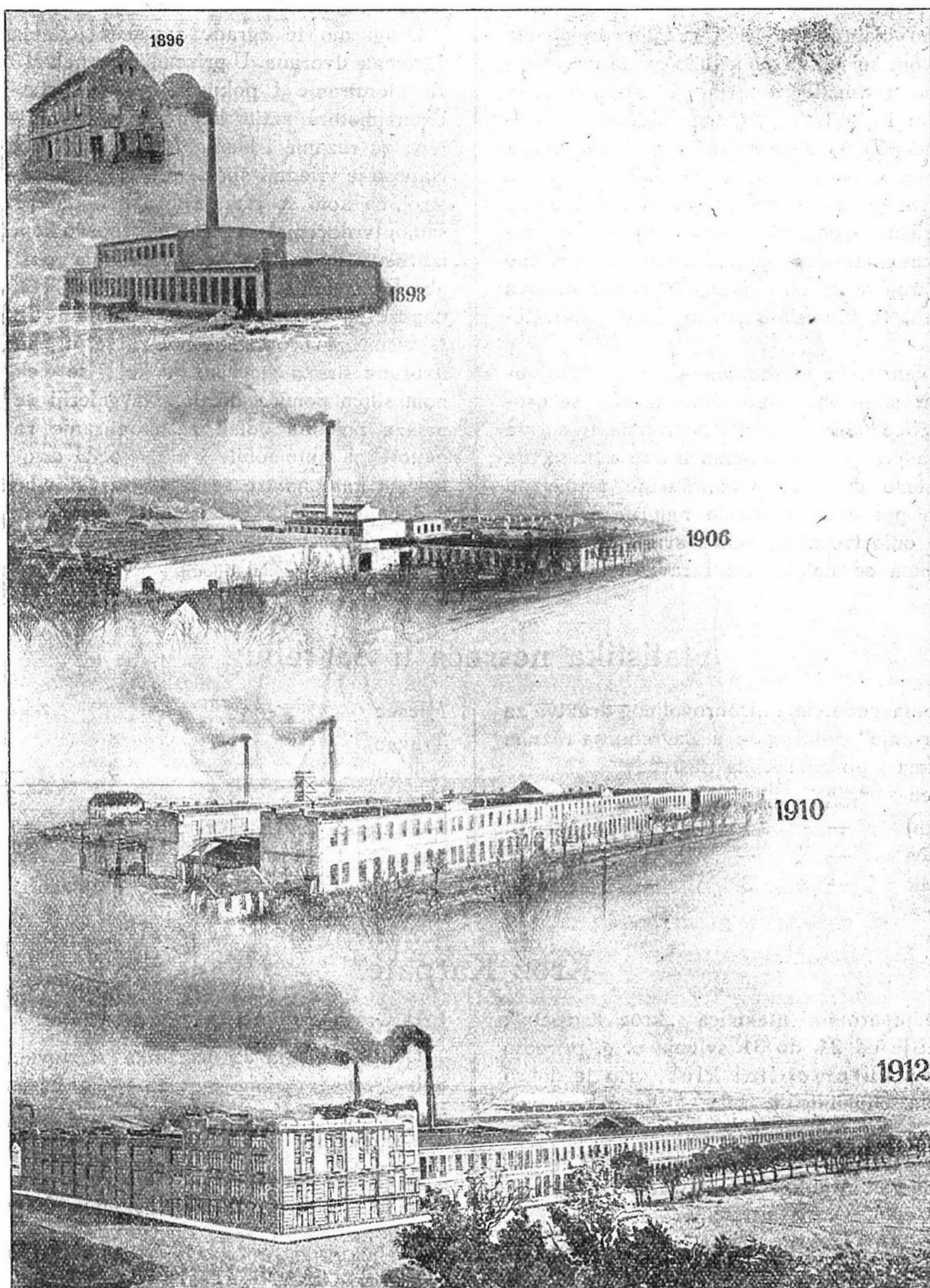
Laurin-Klement.

Zdravo i solidno poduzeće uz dobru i energičnu upravu mora uspjevati; to najbolje dokazuje tvornica Laurin-Klement u Mladoj Boleslavi (u Češkoj), koja je danas najveća tvornica automobila u monarhiji. Osnovana godine 1896. kao popravljiona dvokolica sa 12 namještenika, a po dvojici revnih mladoboleslavskih gradjana, gg. W. Klementu i W. Laurinu, stoji danas sa godišnjom proizvodnjom sa više od 1000 gotovih automobila i motora za najraznovrstnije svrhe na čelu automobilske industrije u monarhiji. Zasluga je to g. W. Laurina, koji je neumornim i požrtvovnim djelovanjem, od početka kao vlastnik, a od kada je poduzeće pretvoreno u dioničko društvo, kao generalni ravnatelj svu svoju energiju, sve svoje bogato znanje i umjeće u to uložio, da plodu svog duha osigura vođeci položaj.

Već u vrijeme, kada je ta firma stavila na tržište prve motorne dvokolice konstruirane po g. Laurinu, osobito spretnom mehaničaru, brzo si je osobitom vrstnoćom svojih proizvoda osigurala sklonost kupaca. Neočekivani uspjesi u svim utrkama i natjecanjima, kod kojih je učestvovala, te opetovana odlučna pobjeda u tadašnjoj znamenitoj utrci Gordon Bennett, pribaviše mladom poduzeću podpuno zasluženi uspjeh i doprinieše k neočekivano brzom razvitku.

Sve većim zadatcima pružila se je istom g. W. Klementu prilika, da pokaže svoja odlična svojstva: sada se je orijaškim koracima napredovalo. Godine 1906. sagrađeni su prvi voituretti, a do mala su ih sliedila i velika kola. I sada je firma redovno učestvovala u svim većim utakmicama i utrkama, te je redovno vidjela, kako se njena kola

TVORNICA LAURIN & KLEMENT U ML. BOLESLAVI

(Razvoj i proširenje tvornice od god. 1896. do 1912.)

vraćaju pobjedonosno kući. Sve više rastuća sklonost mušterija, iziskivala je sve veća povećanja poduzeća. Prvi je položaj bio tako zgodno izabran, da je u raznim prigodama nabavom susjednih polja bilo povećanje omogućeno novim dogradnjama. U istinu se je za minulih 18 godina površina poduzeća proširila od 160 na 28.000 četvor. metara. Snaga strojeva je porasla od 2 na 480 HP, što ih proizvode dva moderna parostroja, te ih preko električnih prenosnika dovode pojedinim radionicama. Danas raspolaže tvornica sa preko 500 strojeva za izradjivanje pojedinih dielova motora, te zaposluje preko 1200 namještenika.

Iz vana nam se ukazuje tvornica kao zatvoren skup velike površine, iz kog se osobito iztiče najnovija zgrada, ogromna, tri sprata visoka gradjevina. Udjemo li u tu zgradu, da obadjemo celu tvornicu, što je šetnja od preko pol dana, dodjemo najprije u komercijelni odio tvornice; velike svjetle prostorije, u kojima se nalaze uredi ravnatelja i upra-

vitelja, dopisni odio, ured za nabave, uprava, odio za konstruktore, knjigovodstvo i reklamni odio.

Drugi dio te zgrade zaprema jednokatna ogromna dvorana. U prizemlju se nalazi odio za montiranje i pokusna postaja stabilnih Brons-motora, zatim liepi broj modernih strojeva za rezanje i blanjanje zubčastih kotača. Napose je vriedno spomenuti novo postavljen stroj, na kom se razni zubčasti kotači prema svojoj tvrdoći matematičkom točnošću konačno izbruse; istom tim se postupkom postigne absolutno tiho funkcioniranje i bez buke, a napose za uredjaj mienjala pojedinih brzina. U visini prvog sprata nalazi se u naokolo dvorane široka galerija, po kojoj se električnom silom pomiče dizalo. Na galeriji se još nalaze pojedini odjeli za montiranje raznih motora za automobile i plugove. U drugom i trećem katu nalaze se skladišta gotovih kola i doljnjih stalaka (Chasia), što zaštićeni od svjetla i prašine čekaju čas odpreme.

(Sliedi).

Statistika nesreća u Zagrebu.

Prema podacima „Dobrovoljnog društva za spasavanje“ zbile su se u Zagrebu sa raznim vozilima i po mjesecima nesreće:

Mjesec	Automobilom	Električnim tramvajem	Kolima i konjima	Zeljeznicom
Siećanj	—	1	4	—
Veljača	—	—	1	1
Ožujak	—	3	—	2

Mjesec	Automobilom	Električnim tramvajem	Kolima i konjima	Zeljeznicom
Travanj	—	1	4	—
Svibanj	—	—	3	—
Ukupno	—	5	12	3

Dakle u pet mjeseci 20 nesreća, a niti jedna od tih nesreća nije prouzročena automobilom.

Kroz Karpatе.

Medjunarodna utakmica „kroz Karpatе“, što ju je od 24. do 31. svibnja o. g. priredio kr. ug. automobilni klub, vrlo je dobro uspjela. Utakmica je bila — kako smo već javili — razdieljena u sedam etapa i to:

I. etapa:	Budapest-Munkács	404·71 km.
II. "	Munkács-Dornawatra	324·85 "
III. "	Dornawatra-Szováta	361·91 "
IV. "	Szováta-Oršova	306·50 "
V. "	Oršova-Herkulesfürdő	430·84 "
VI. "	Herkulesfürdő-Arad	371·91 "
VII. "	Arad-Budapest	330— "

U Oršovi je bio jednodnevni odmor.

Od prijavljenih 35 učestnika startovala su njih 32, medju njima dvie gospodje: barunesa Ilona Madarassy-Beck (Fiat) i supruga dra. Romana Frohnera (Mercedes).

Za Team bile su prijavljene četiri skupine i to dvie skupine Benz-, 1 skupina MAG- i 1 skupina Fiat-Team.

Dne 1. lipnja održala je jury sjednicu, nakon koje je priobćen ovaj uspjeh pojedinih učestnika:

U ALPINSKOJ UTAKMICI

1910-1911-1912-1913-1914.

uviek kroz svih pet godina
za redom bila se kola tvrtke

LAURIN & KLEMENT

uviek na prvom mjestu!

LAURIN & KLEMENT d. d. Tvornica motornih vozila
Mlada Boleslava (Češka).

SKLADIŠTA: Wien I. Kaiser Wilhelmsring 20. -- Prag, Jozefské
Naměstí 6. -- Budapest VI., Andrassy-utca 10.

ZASTUPSTVA: Brno: V. Stěpan, ulica Rikarda Wagnera br. 6.
Linz: Aumayer, Landstrasse 55. -- Dječín: F. Prochaska,
Stefaniestrasse 55. -- Graz: G. Riescher, Peinlichgasse 13.
Innsbruck: Holzhamer (beim Triumpfpforte). -- Trst: E. Kol-
ler, Via San Francesco. -- Bos. Kostajnica: Fabić i drug.
Lavov: Cr. Hinzinger, Lwowska 48. -- Zagreb: Prva hrv.
tvornica strojeva i lievaona željeza d. d.

Bez i jedne kaznene točke:

Alexander grof Kolowrat (Laurin & Klement), Otto Pollack (Benz), Hans Niebel (Benz), Jean Pfanz (Benz), Walter Delmár (Benz), Stjepan Vértés (Rába), Viktor Kövér (MAG), Jaques Werlin (Puch), gdja. dr. Roman Frohner (Mercedes), Friedrich Höcker (MAG), barunesa Ilona Madarassy-Beck (Fiat).

Team-nagrada:

Benz-grupa i to vozači: Niebel, Delmar i Pfanz.

Bez kaznene točke učestnici, koji su za ciele utakmice sami upravljali: Grof Aleksander Kolowrat, Otto Pollack, Hans Niebel, Walter Delmár, Stjepan Vértés, Viktor Kövér, Jacques Werlin, Friedrich Höcker.

Najmanje kaznenih točki dobili su učestnici: Alfred Schweizer (Austro-Daimler), Walter Musil pl. Mollenbruck (Gräf & Stift), Friedrich Chrambach (Opel).

Brončane plakete za učestvovanje u smislu ustanova dobili su: Eugen Fejes (MAG), Robert Siercke (Austro-Daimler), Wilhelm Heine (Benz), Eugen Schneller (Fiat), Ernst Gschwindt (Fiat), Ernst Graber (Rába), Gjuro grof Orssich (Adler), Stjepan Friedrich (Benz), Eugen Heger (Austro-Daimler), Emil Kornfeld

(Austro-Daimler), dr. Roman Frohner (Austro-Daimler), Rudolf Waszky (Peugeot), Josip Silberleitner (MAG).

Nagradu gospode za učestvovanje i dovršenje utakmice bez chauffera dobio je: Vilim Heine (Benz).

Nagradu za najliepšu karoseriju dobio je: Friedrich Chrambach (Opel).

Nagradu pneumatika za najmanjepneumatik-defekta dobio je Eugen Heger (Tauril-Pneumatik).

Nagradu Tauril-tvornice za najbolji uspjeh a uz Tauril-pneumatike dobio je: Hans Niebel (Benz).

Kod te je utakmice stekla osobito priznanje i ugarska automobilna industrija, jer su ugarske tvornice bile zastupane sa šest automobila i to četiri „MAG“ i dva „Rába“, a svih šest postigoše nagrade, jer dva „MAG“ i jedan „Rába“ dovršiše utakmicu bez i jedne kaznene točke, a jedan „MAG“ i dva „Rába“ dobiše brončane kolajne. Isto tako je stekla priznanje i Tauril-tvornica pneumatika, jer je od 26 počasnih nagrada njih 16 dobiveno na Tauril-pneumatiku, pa su i vanjski strukovni listovi osobito istakli taj veliki uspjeh ugarske automobilske industrije.

BILJEŠKE

Popis automobila u Rumunjskoj. Ratno je rumunjsko ministarstvo imenovalo posebno povjerenstvo, koje će obaviti popis svih automobila u Rumunjskoj. Vlasnici automobila dužni su na određene dane staviti ih na pregledbu. Povjerenstvo nakon pregledbe određi procjenbenu vrijednost automobila radi odštete u slučaju rata. Oni, koji ne dodju na pregledbu, osudjeni su na globu, a osim toga se njihovi automobili procijene po najnižoj stavci, no ipak nikada izpod polovine nabavne cijene. Članovi dobrovoljačkog automobilnog zbora također su dužni doći sa svojim automobilima na pregledbu, no njihovi automobili ne podpadaju pod ustanove rekvizicije i ne

procjenjuju se, jer ih oni u slučaju rata i onako stavljaju vojsci na raspolaganje, samo s tom razlikom, što i sami njima upravljaju.

„**Puch-Tvornica d. d.**“ Dioničari tvrdke „Johann Puch, Erste steirm. Fahrrad-Fabriks-Aktiengesellschaft“ u Gracu zaključili su na zadnjoj glavnoj skupštini promjenu pravila, prema kojoj će se ta tvrdka odsele zvati „Puchwerke - Aktiengesellschaft“ ili hrvatski „Puch-Tvornica d. d.“

Austrijska ministarstva za unutarnje poslove i za trgovinu odobrila su tu promjenu pravila. I tako će odsada u industrialnom svijetu obstojati nova tvornica, koja će bez dvojbe sačuvati dobar glas, što ga je baštinila po svojoj predšastnici, a napose po čestitom svom osnivaču, starini Ivanu Puchu.

Automobilisti! Širite naše jedino glasilo!

Automobiliste!

Naručite

„Priručnik“

za god. 1914.

Izdao i uredio

Ferdinand Pajas

tajnik I. Hrvatskog automobilnog kluba.

Ciena K 2.—

Dobiva se kod izdavača:

FERD. PAJAS, ZAGREB, PRILAZ BR. 50/II.

TELEFON 17-90.

MALI OGLASNIK

MALI OGLASNIK uvrštuje se uz cijenu od K 1:20 (i u markama) za punih pet redaka, svaki daljni redak 10 filira. Upitima valja priložiti marku za odgovor.

Chauffeur traži mjesto. Specijalista za Mercedes-, Fiat- i Sperber-automobile. Kamilo Skerjanz, Beč III., Untere Viadukt-gasse 43.

Chauffeur veoma inteligentan, oblastno izpitan, izučeni strojarski bravar, govori i piše podpuno hrvatski i njemački, traži mjesto. Bio je do sada u gosposkijskoj službi. Ponude pod „Chauffeur 1274“ na Annoncen-Expedition M. Dukes Nachf. A. G., Beč I/1.

Chauffeur, 30 god. star, oženjen, siguran vozač, manje popravke sam obavlja, traži odmah namještenje. Upiti na adresu: Petar Glicza, Belenyes.

Chauffeur traži mjesto; svršio s dobrim uspjehom chauffeursku školu, 25 godina star, neoženjen, rimo-katolik, govori hrvatski, slovenski i njemački. Može odmah nastupiti. Adresa: Ferdinand Koiss, Wien III., Markhoffgasse Nr. 10, St. 3, Thür 40.

Fiat-automobil, posve dobro uzdržan, prodaje se. Uplati Stjepan pl. Leitner, veleposjednik, Jalkovec-Varaždin.

Automobile prodajem i to: Mercedes 18/24 HP. (dvie karoserije) i Puch 16/18 (Landaulette). Oba sam automobila tek prije 11 mjeseci nabavio, te gotovo i nisu rabljeni. Kupci neka se obrate na uredništvo našega lista.

Jeftino prodaje automobile, raznih tvornica, rabljene, uz polovinu cijene: Imperial Garage, Graz, Pestalozzistrasse 37-39.

Zamienjujem ili prodajem svoj vrlo dobar Dion-Bouton-automobil, model 1906.; 4 valjka, zamienjujem ga za moderni auto i za sam chasis, ili pak prodajem za 3500 K. Tko se zanima može ga dobiti i kroz 3 dana na ogled. Adresa „Waffenhaus—Wildon, Štajerska.

Po č. i kr. vojnoj upravi za privatnike sa 10.000 kruna subencionirani teretni automobili (motorna kola i prikolica 8 tona nosivosti) nalaze se u Ugarskoj tvornici vagona i strojeva d. d. u Gjuru spremni za odpremu. Interesenti dobe od ravnateljstva tvornice bezplatne obavijesti.

Automobil

»ITALA« - 100 HP

izvrstna kola, osobito za brdovite krajeve

prodaje se

radi smrti vlasnika uz vrlo umjerenu cijenu. Automobil je u vrlo dobrom stanju, te snabdjeven sa svim pripadajućim orudjem i potrebštinama. — Ujedno se zajedno sa automobilom ustupa i chauffeur, vrlo sposoban mlad čovjek, domaći sin. — Pobliza adresa u našem uredništvu: Zagreb, Prilaz 50/II. - Telefon 17-90.

Oglašujte u našem listu

jer je najrazšireniji u hrvatskim krajevima.